

Agata Żabierek, Krzysztof Żabierek, *Bitwa pod Sompolnem: 12 września 1939 roku*, Sompolno 2016, ss. 43.

Agata i Krzysztof Żabierkowie to autorzy publikacji dotyczącej *Bitwy pod Sompolnem: 12 września 1939 roku*, wydanej w 77. rocznicę wydarzenia. To niewielkie, liczące 43 strony dzieło, zostało opublikowane w nakładzie trzystu egzemplarzy przy udziale władz gminy Sompolno.

Pracę podzielono na siedem rozdziałów, a jej zwieńczenie stanowi pomocny wykaz skrótów. Do opracowania wydawnictwa jej autorzy zebrali ponad pięćdziesiąt źródeł, na które złożyły się m.in. wspomnienia, artykuły, druki oraz publikacje zwarte.

Tekst rozpoczyna rozdział dotyczący krytyki zebranych do podjętej tematyki źródeł. Tutaj punktem wyjścia do recenzowanej rozprawy był m.in. materiał odnaleziony w Centralnym Archiwum Wojskowym¹ – wniosek o odznaczenie ppor. Zygmunta Wiklińskiego za udział w walkach pod Sompolnem. Autorzy w kolejnych rozdziałach przybliżają czytelnikowi „rys historyczny miasta Sompolna”, gdzie wskazują m.in. na jego wieloetniczność – przybycie do miasta z końcem XVIII w. pierwszych osadników niemieckich i Żydów. Dalej skupiono się na przedstawieniu w zarysie „przygotowań do wojny” i samego przebiegu „wojny obronnej 1939 roku”, ze szczególnym uwzględnieniem jednostek wojskowych (wchodzących w skład Armii Poznań oraz Obrony Narodowej) działających w interesującym regionie. Rozdział dotyczący bitwy pod Sompolnem to przede wszystkim relacje z potyczek polskich obrońców miasta przeciw niemieckim dywersantom, a także opis wyparcia z miejscowości 5. kompanii 68. Pułku Pionierów Kolejowych m.in. przez żołnierzy ON. Całość zamykają fragmenty dotyczące „konsekwencji [bitwy] dla miasta i mieszkańców” oraz, prawdopodobnie wynikające z zainteresowań współautora publikacji, „uzbrojenie oddziałów walczących w bitwie pod Sompolnem” zarówno dotyczących strony polskiej (bataliony ON), jak i przeciwnika (Wehrmacht). W tym miejscu warto wspomnieć o wartościowych dla całości rozprawy ilustracjach – skanach dokumentów i fotografii, a te pochodzą także z prywatnych zbiorów.

Powyzsza publikacja stanowi wartościową pozycję do dziejów kampanii wrześniowej czy wojny obronnej 1939 roku, mimo iż podejmuje problematykę tylko wybranego regionu. Dzieło to, bez wątpienia, powinno być lekturą obowiązkową dla mieszkańców Sompolna i okolic. Pozwoli im nie tylko na silniejsze związanie się z regionem, ale przyczyni się także do budowania lokalnego patriotyzmu. Dla regionalistów zainteresowanych tematyką

¹ Centralne Archiwum Wojskowe – właściwie, od kwietnia 2016 r., komórka wewnętrzna Wojskowego Biura Historycznego.

powinno stanowić przykład i inspirację do własnych poszukiwań i odkryć. Potem już tylko jeden krok do kolejnych publikacji o historii naszych małych ojczyzn.

Michał Serdyński

Maria Zamoyska, *Wspomnienia*, oprac. i red. Magdalena Biniąś-Szkopek, Igor Kraszewski, Krzysztof Rataj, Fundacja Zakłady Kórnickie, Kórnik 2017, ss. 269 (il., indeksy).

Urodzona w 1860 r. Maria Zamoyska była córką Jadwigi z Działyńskich oraz Władysława Zamoyskiego. Wspólnie ze swoją matką stworzyła Zakład Kórnicki – Szkołę Domowej Pracy Kobiet, była także założycielką Biura Opieki nad Polskimi Robotnikami we Francji, które w trakcie I wojny światowej przybrało nazwę Protection Polonaise – Opieka Polska. Wspólnie z Jadwigą Zamoyską i bratem Władysławem utworzyła Fundację Zakłady Kórnickie, na rzecz której zrzekli się całego majątku. Maria do końca życia mieszkała na przemian w Kórniku i Zakopanem, gdzie zmarła w 1937 r. Osiemdziesiąt lat po jej śmierci Biblioteka Kórnicka Polskiej Akademii Nauk oraz Zakłady Kórnickie wydały *Wspomnienia* Marii Zamoyskiej. Należy przy tym zaznaczyć, że nie jest to pierwsza edycja wspomnień opublikowana przez Bibliotekę Kórnicą PAN oraz Fundację Zakłady Kórnickie – w latach 2013 i 2014 dzięki współpracy tych instytucji ukazały się *Wspomnienia* Jadwigi Zamoyskiej, których redakcji podjęły się Edyta Bątkiewicz oraz Magdalena Biniąś-Szkopek. Wspomnienia córki są niejako ich kontynuacją. Jadwiga Zamoyska pisała wspomnienia z myślą o swoich dzieciach – Maria natomiast, która nie wyszła za mąż (w książce znaleźć można dokładne wyjaśnienie, dlaczego tak się stało), spisała swe wspomnienia, aby udokumentować wspólne życie z matką, „jej zasady wychowawcze i życzenia, przy założeniu i prowadzeniu Zakładu przez nią założonego” (s. 23). Z tego powodu *Wspomnienia* są świadectwem niezwyklej relacji pomiędzy autorką a jej matką. Zamoyska niejednokrotnie cytuje Jadwigę, opisuje sposób, w jaki ją wychowywała, a także zabiegi, wskutek których powstało ich *opus magnum* – Szkoła Domowej Pracy Kobiet. Skromność, religijność i chęć służenia ojczyźnie – to niewątpliwie cechy autorki, które najsilniej odcisnęły piętno na jej *Wspomnieniach*, są też zarazem efektem wychowania przez rodziców.

Publikację rozpoczyna rzetelny wstęp od redaktorów tomu: Magdaleny Biniąś-Szkopek, Igora Kraszewskiego oraz Krzysztofa Rataja. Przedmiotem edycji *Wspomnień* jest pamiętnik obejmujący lata 1860-1924, który w Bibliotece